

velut exanimés, corruerunt), on el sentit sembla ser 'epilèptic' (que no és del tot impossible d'acord amb l'etimologia, veg. infra); en altres passatges ja és clarament 'foll, boig': «e veg que tu ara est tornada *aurada*» (P48v2), «en guisa d'*aurat*, no-s sabia què-s fasia» (P135; V velut amens effectus); respecte d'aquestes formes amb *au-*, notem que el text de les *VidesR* sovint té *au* com a resultat de *AU* (igual que en occità). Encara altres exemples en Reixac, *Questa*, 143.3; *Filla R. Hongria*, *NCL* XLVIII, 40.25; Eiximenis, *Regim.*, *NCL.*, 99.11; *Dones*, cap. 252, A 176vb; StVicentF, *Sermos* II, 121.6; «-- dirà hom: —Foll és e *orats*» (ib. III, 46.6, també 46.11); *Quar.*, 132.125; c. 1460, *Spill*, 493, 1108, 1934 etc. L'any 1409 el P. Joan Gilabert Jofre fundà a València l'*Hospital de ignoscents, folls e orats*, primer manicomi del món, els mètodes del qual foren molt imitats en altres països posteriorment; d'on l'expressió *gàbia d'orats* (ja en escrit de 1599 de Barcelona, *DAG.*).

Avui en el Principat *orat* és més aviat del llenguatge elevat o de to literari,² però continua popular a Mall. on s'usa a més en l'acc. de 'ingovernable, salvatge', dit especialment de cabres o d'altres bèsties de pastor, sobretot a Pollença (*BDLC* VIII, 1914, 137; IX, 1917, 307; *AlcM*, s. v.); segons aquest darrer diccionari al Pla de Mall. té el sentit de 'esquerp, esquiu', allí també dit dels animals de pastor, que s'espanten fàcilment. Cert que no hi deu ser gaire general, car el *DFgra.* el posa en la llista de mots d'Ausiàs March antiquats avui a l'Illa (p. 622a), però tanmateix figura en un refrany de la llista que en dóna a les pp. 598-614.

Devia ser d'ús popular, també en el País Val. durant el segle passat: tots els diccionaris valencians el duen (CRos, Sanelo, Escrig, MGadea), incloent-hi la breu compilació de Lamarca (1839), que se sol limitar a mots corrents populars. Avui encara sembla tenir cert ús en algunes parts del País Val.; *AlcM* dóna la locució *Als orats a fer novena* (emprada quan es vol evadir contestar directament a una pregunta) a Val. i Alcoi, i altrament tenim registrat *orate* en el parlar xurro del poble d'Anna (1962), prop de Xàtiva, que té molts mots valencians.³

Del mateix origen és l'oc. ant. *aurat* «fou» amb el seu derivat *auradura* «folie» (*PDPF*), forma que continua encara, per exemple, en bearn. *aurat*, *-ada* «lunàtic, bizzarre, original», «qui prend peur facilement (parlant d'une bête)» (Palay); la família era numerosa i incloïa, amb un altre sufix, *auran* «fou» (exemples medievals en *Litbl.* XIV, 331 i *aurania* «folie», *auresa* id. i els adjectius *auriu* i *auriós* «fou» (*PDPF*); avui continuen *auriu* «ombrageux; peureux», parlant de les bèsties; *aurios* «fou», *aurouge* «farouche» i *enaurat* «écervelé» (*FEW* I, 177b); cf. eiv. *orivul*, *-a* [urivul] 'porugós (dit de les bèsties, especialment de les mules que s'espanten fàcilment per unaombra, o per una pedra en el camí)'.⁴ D'altra banda, el cast. *orate*, que es documenta ja en 1425 i que és corrent en el S. XVI, és manllevat del cat. (*DECH* IV, 288b29).⁵ Però el mot devia tenir distribució més general, en la Península Ibèrica, en el període primitiu a judicar pel fet que

un adj. *aurato*, *-ata*, va existir en mossàrab: l'anònim sevillà de c. 1100 registra *yérba aurata(h)* 'verdolaga', amb una nota que el nom equival a 'herba boja' i *málba aurata(h)* amb l'explicació que és equivalent del cast. *malva loca* (*DECH* IV, 289a21-27). Endemés, interessin les següents formes portugueses com a testimonis del descabdellament semàntic: *ourado* 'marejat, que sent vertigen', «que tem ouras, tonturas na cabeça», ja documentat en els *Apólogos Dialogaes* de F. M. de Melo (1666), derivat d'*ourar* «hallucinar» (en Bento Pereira, 1647), que es deriva per la seva banda del port. vulg. *ouras* f. pl., que Moraes dóna amb aquesta definició: «tonturas na cabeça por fraqueza, ou andar á roda: *dão-lhe ouras*»; n'és un altre derivat *ourijado* «hallucinado, vertiginoso», usat pel minhoto Diogo Bernardes († 1605). Notem, a més, el galleg *oura* «capricho, ventolera; pronto (=un pronto)»; «fulano tiene unas *ouras* dispartadas, en dandolle a *oura* es insufrible», i la forma ast. *lloria* que té el mateix sentit (potser sigui de *l'oria*), Sarmiento, *CaG*, 121v.

L'ètimon AURA, suggerit primer per Spitzer (*Neuphil. Mitteil.* xv, 160) i Tallgren (ib. xvi, 72-3), i acceptat per Wartburg i M-L. (*REW*, 788), fou fermament establert per l'exposició brillant i detallada de JCoromines amb motiu del cast. *orate* (*DCEC* III, 565-567, i ara *DECH* IV, 288-90). AURA, que ha continuat en occità *aura* «air, atmosphère», «vent, souffle; tempeste» (*PDPF*) i mod. *auro* «vent, souffle; arrogance» (Mistral) i en alguns parlars francesos, i en port. *ouras* «tonturas» i galleg *oura* 'capritx' etc. (supra), del qual és evidentment una deixalla el cast. ant. *oriella* 'vent' (Berceo; comp. a més *ora* 'epilèpsia', usual a Xile i Colòmbia, *NRFH* v, 224-25), sembla haver esdevingut desusat en català de bona hora, probablement per l'homònimia amb *hora* < HORA, que com és sabut té o oberta en aquesta llengua.⁶ D'altra banda, els antecedents semàntics de l'adj. **auratu* 'tocat o ferit per l'aire malsà'; ja es trobaven en llatí com s'ha demostrat a l'article esmentat del *DECH*. El llatí AURA 'aura, vent', pres del gr. *αὔρα* id., si bé era en un principi mot poètic i literari, acaba per popularitzar-se del tot. Es nota especialment els seus usos figurats amb la idea de 'lleugeresa', en virtut dels quals *aura* equival a *levitas* en Lucreci (IV, 1180) i en Enodi (past. 2.118, p. 323) o a *inconstantia* en Ovidi (*Epist.* VI, 109, *Pont.* IV, 3.33), Sèneca (*Nat.*, 3) etc. A més, l'opinió popular molt arrelada pertot que atribueix a un mal aire molts mals i malalties era ben corrent en llatí, d'ací que Lucà parla d'una *aura laetifera* (VI, 522), Paulí de Nola l'anomena *mortifera* (carmen 28, 242), Tertullia, St. Jeroni i el pseudo Rufí li donen l'epítet de *pestilens* (*Nat.*, 2, 5; *Epist.*, 107.9; *An.*, 4, 9), i fins i tot en obres mèdiques com a les traduccions d'Oribasi tracten d'una *aura venenosa*. No cal dir que aquestes idees van persistir en el romànic: en català la persona afectada o ferida d'un atac d'apoplexia es diu *aire-ferit*, i ja en la *Brama dels llauradors* de B. Fenollar (fi segle XV) es llegeix la maldició *mal ayre-t toch* (*Canç. Sat. Val.* IV, 232); segons el *DACEsp.* (s. v. *aura*) les